

ВАСИЛЬ АНДРІЙОВИЧ СТРАДОМСЬКИЙ (1831–1902) – ЛІКАР, КОЛЕКЦІОНЕР, ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ

У статті висвітлений життєвий шлях відомого миколаївського лікаря, громадського діяча Василя Андрійовича Страдомського. Автор подає маловідомі аспекти біографії В. Страдомського, зокрема дані про батьків, службову й суспільну діяльність Василя Андрійовича.

Ключові слова: Василь Андрійович Страдомський, Страдомські, лікарська справа, колекціонування на Миколаївщині.

Olga Morozova

Vasily Andriyovych Stradomsky (1831–1902) – a doctor, collector, public figure

Family of Stadomsky (the roots of which dated back to medieval Poland) – one of the most well-known and famous of his time in Mykolayiv. The Stradomsky's family gave to Mykolayiv region many famous persons: the best known doctors, poets, teachers, clerics, etc.

The article presents the story of the life of the famous doctor, public figure, collector Vasily Andriyovych Stradomsky. The author presents unknown aspects of B. Stradomsky's biography, in particular data of his parents, service and social activities.

The basic material about the representatives of the family is submitted by the fund of the Mykolayiv State Archive № 448 «Vasyl Andreyevich Stradomsky (1831–1902) – the senior ship-doctor of the Black Sea naval crew» (25 cases). It contains information about the biography of Vasily Andriyovych Stradomsky, presented by his son Borys Vasyliovych. Here you can find service records and certificates, documents on the teaching of Vasily Andriyovych in Mglynsk district school (Chernihiv province), as well also at the Kyiv University, materials on the assignment of his titles and orders for rewards, documents – permissions for entry abroad, obituary B. A. Stradomsky and others like that.

During his living in Mykolayiv, Vasily Andriyovych left about himself only pleasant memories. But the biggest part of his active life the doctor has spent in work all over the world. His calm and measured years, he spent in Mykolayiv.

Key words: Vasily Andriyovych Stradomsky, Stradomsky, medical affairs, collectibles in Mykolayiv.

Ольга Морозова

Василий Андреевич Страдомский (1831–1902) – доктор, коллекционер, общественный деятель

В статье освещен жизненный путь известного николаевского доктора, общественного деятеля Василия Андреевича Страдомского. Автор подает малоизвестные аспекты биографии В. Страдомского, в частности данные про родителей, служебную и общественную деятельность Василия Андреевича.

Ключевые слова: Василий Андреевич Страдомский, Страдомские, врачебное дело, коллекционирование на Николаевщине.

Миколаївщина багата на скарби. Й найціннішим з них є люди, які своєю працею й талантами прославляли й розвивали наш рідний край протягом віків. Інтерес і вшанування історії життя наших прославлених пращурів є обов'язком кожного свідомого жителя нашої батьківщини.

Однією з відомих постатей нашого рідного краю є Василь Андрійович Страдомський – відомий лікар, колекціонер, громадський діяч.

У свій час він мав велике зібрання документів XVI–XVII ст., серед яких – грамота, підписана Київським митрополитом Петром Могилою, накази В. Корнілова, П. Нахімова тощо.

Рід Страдомських (коріння якого сягають середньовічної Польщі) – один з найбільш відомих свого часу в Миколаєві, що подарував краю знаних лікарів, поетів, викладачів, церковнослужителів тощо.

Родину Страдомських і сьогодні активно цікавляться вчені. Треба віддати належне миколаївській дослідниці Олені Володимирівні Пономарьовій, завідуючій науково-експозиційним відділом Миколаївського обласного краєзнавчого музею. Вивчивши матеріали державного архіву Миколаївської області, Миколаївського обласного краєзнавчого музею, архіву Миколаївського художнього музею ім. В. В. Верещагіна, миколаївської тогочасної преси, довідкової і мемуарної літератури XIX – початку XX ст., краєзнавець видала низку статей, присвячених Василю Андрійовичу Страдомському та його ближнім¹. Постаттю В. А. Страдомського займаються й чернігівські вчені: Ольга Гейда², що віднайшла у фондах Інституту рукописів НБУ ім. В. Вернадського документи власного архіву А. Страдомського, Олександр Тарасенко³, який опрацював щоденники Андрія Івановича тощо.

Фонд Страдомських

Основний матеріал щодо представників роду подає фонд Миколаївського державного архіву № 448 «Василь Андрійович Страдомський (1831–1902) – старший судновий лікар Чорноморського флотського екіпажу» (25 справ). Тут містяться дані з біографії Василя Андрійовича Страдомського, яскравого представника роду, подані його сином Борисом Васильовичем. Тут можна знайти послужні списки й свідоцтва, документи про навчання Василя Андрійовича у Мглинському повітовому училищі (Чернігівська губернія), а також у Київському університеті, матеріали про присвоєння йому звань і накази про нагороди, документи – дозволи на в'їзд за кордон, некролог В. А. Страдомського тощо. Крім того, фонд містить рукописи статей корабельних медич-

них журналів, зокрема Корабельного медичного журналу, що вів Страдомський на пароплаві «Тамань», короткі огляди діяльності товариства морських лікарів м. Миколаєва за 1866–1867 рр., 1869–1870 рр., надруковані статті В. Страдомського тощо. Представлені і документи, що відображають службу й суспільну діяльність

Василь Андрійович Страдомський

Василя Андрійовича, зокрема документи про участь лікаря в різних товариствах Миколаєва, його особисті листи, з яких можемо дізнатись біографію його батька – Андрія Івановича Страдомського. Цікавість для дослідників представляють рукописи Василя Андрійовича про історію прізвища Страдомських й герба «Прус». Фонд знайомить нас і з успіхами доньки Василя Андрійовича – Ольги Страдомської, учениці Миколаївської Маріїнської гімназії тощо. Цінними є й дані про передачу Б. В. Страдомським історичних документів на збереження до музеїв міста, зокрема до Миколаївського державного історико-археологічного музею й Чернігівського давньохрамилища при духовній семінарії, про що дізнаємося з особистої переписки сина Василя Андрійовича – Бориса Васильовича⁴.

Родина Страдомських

Батько Василя Андрійовича, Андрій Іванович Страдомський (1805–1878 рр.), був родом з Чернігівщини (село Андріївка Городницького повіту Чернігівської губернії). Працював протоієреєм (зазвичай – настоятель храму) Чернігівського кафедрального собору. Був членом Комісії для опису губерній Київського

¹ Пономарева Е.В. Страдомский Василий Андреевич / Е.В. Пономарева // Николаевцы. Энциклопедический словарь – Николаев, 1999. – С. 317; Пономарева Е.В. Страдомский Василий Андреевич / Е.В. Пономарева // Николаевский областной краеведческий музей. 100 лет со дня основания / А.К.Веденева, Н.М.Гаркуша, Е.В.Пономарева, И.В.Гаврилов, И.В. Гаврилова. – Николаев, 2014. – С. 167–199.

² Гейда О.С. Андрій Іванович Страдомський – маловідомий історик Чернігівщини / О.С.Гейда // Сіверянський літопис. – 2003. – № 5–6. – С. 82–88.

³ Тарасенко О. Щоденник протоієрея Андрія Страдомського як джерело з історії Чернігівської єпархії / О.Тарасенко // Сіверянський літопис. – <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/57283/05-Tarasenko.pdf?sequence=1>

⁴ Державний архів Миколаївської області (далі – ДАМО), ф. 448 «Страдомский Василий Андреевич (1831–1902 гг.) – старший судовой врач Черноморского флотского экипажа», оп. №1 (1844–1902), спр.1 «Биография Страдомского Василия Андреевича, написанная его сыном Б.В.Страдомским, послужные списки и свидетельства», арк. 32.

учбового округу при університеті святого Володимира, співпрацював з «Чернігівськими відомостями»⁵. Знав мови: латинську, італійську, польську, цікавився археологією. 30 квітня 1863 р. А. Страдомський був нагороджений Орденом св. Анни II й III ступеня, Орденом св. Володимира IV ступеня за 35-річну службу на посаді священника. За останню нагороду отримав дворянський спадковий статус. Указом Сенату від 23 лютого 1876 р. був внесений разом з потомством у третю частину дворянської родословної книги⁶. Помер Андрій Іванович 2 липня 1878 р. і похований на Чернігівському суспільному кладовищі⁷. У Андрія Івановича залишились: дружина Марія, сини: Василь (1831 р.н.), Іван (пр. 1933 р.н., вихованець Чернігівської духовної семінарії), Всеволод (пр. 1934 р.н., працював у Мглинському духовному правлінні), Григорій (пр. 1847 р.н.), доньки: Євлампія (пр. 1841 р.н.), Людмила (пр. 1843 р.н.) й Параскева (пр. 1846 р.н.)⁸.

Василь Андрійович Страдомський: дитячі й юнацькі роки

Найбільш яскравим нащадком А. Страдомського був Василь Андрійович Страдомський, що народився 1 січня 1831 р. у м. Семенівка, Новозибківського повіту Чернігівської губернії. Навчався у Мглинському повітовому училищі. 22 червня 1840 р. перейшов у другий клас з похвальною грамотою. Через рік, 22 червня 1841 р., отримав похвального листа з приводу завершення чергового навчального року, але, за бажанням батька, був залишений у цьому ж другому класі ще на рік. 22 червня 1842 р. перейшов до третього класу, отримавши похвального листа й книгу «Римские древности» (М., 1834). 24 червня 1843 р. завершив третій клас, отримавши в черговий раз похвального листа й книгу «Начальные основания прикладной математики» (СПб., 1803 р.),

але, знову за бажанням батька, був залишений у цьому ж, третьому класі, ще на рік. І, нарешті, 22 червня 1844 р., Василь завершив Мглинське повітове училище, отримавши, за традицією, похвального листа й книгу «Начальные основания прикладной математики» (СПб., 1802 р.). 31 серпня 1844 р. Василь Страдомський вступив до другого класу Новгородсіверської гімназії, яку завершив 22 червня 1850 р.⁹

Становлення

В. Страдомського як лікаря

У віці 20 років, 30 листопада 1851 р., Василь вступив на медичний факультет Київського університету св. Володимира. Вивчав богослов'я, зоологію, хімію, ботаніку, фізику, мінералогію, анатомію, фармакологію тощо¹⁰. Сім'я Страдомських не була заможною (є дані, що Андрій Васильович отримував 260 руб 45 коп. на рік, маючи дружину й семеро дітей, яких сам утримував, мав дерев'яний будинок у с. Мглин, а в його родовому будинку у с. Хоробричі володарем був його брат)¹¹. Про це свідчить лист-прохання Василя Андрійовича до Київського, Волинського й Подільського генерал-губернатора, попечителя Київського учбового округу Дмитра Васильовича Бібікова про можливість надання дозволу на звільнення від оплати за навчання в університеті: «Не имеа средств чтобы вносить за право прослушивания лекций, положенных Уставом университета сорок рублей серебром в год, я имею честь...просить...освободить меня от данного вклада...»¹². Прохання було виконано, але за умови, що за наступний семестр (1852 навч. р.) студент заплатить 20 рублів сріблом. У відповідь Василь Андрійович подав прохання на ім'я Київського, Подільського і Волинського генерал-губернатора, попечителя Київського учбового округу І. І. Васильчикова з тим, щоб його звільнили і від цієї плати, поси-

⁵ ДАМО, ф. 448, оп.1, спр. 12 «Документы родственников В.А.Страдомского» (1850–1902), арк. 19; ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 3 «Документы об учебе В.А.Страдомского в Киевском университете», (30.11.1851 – 4.04.1855), арк. 8.

⁶ ДАМО, ф. 448, оп.1, спр. 12 «Документы родственников В.А.Страдомского» (1850–1902), арк.19–20.

⁷ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр.1, арк.19 зв.

⁸ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 3, арк. 8 зв.

⁹ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр.1, арк. 1.

¹⁰ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 3, арк. 1–2.

¹¹ Там само, арк.9–9-зв.

¹² ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр.1, арк. 19 зв.

лаючись на неможливість батька¹³. У результаті студента Страдомського було переведено в категорію студентів, що навчались за кошти університету¹⁴.

4 квітня 1855 р. Василь Стардомський отримав диплом лікаря й дав «факультетську обітницю»: «Принимая с глубокой признательностью даруемые мне наукой права врача, и постигая всю важность обязанностей, возлагаемых на меня сим званием, я даю обещание в течение всей своей жизни ничем не помрачать сословия, в которое ныне вступаю. Обещаю во всякое время помогать, по лучшему моему разумению, прибегающим к моему пособию страждущим; свято хранить вверяемые мне

семейные тайны и не употреблять во зло оказываемого мне доверия. Обещаю продолжать изучать врачебную науку и способствовать всеми своими силами ее процветанию, сообщая ученому свету все, что открою. Обещаю не заниматься приготовлением и продажей тайных средств. Обещаю быть справедливым к своим сотоварищам-врачам и не оскорблять их личности; однако же, если бы того потребовала польза больного, говорить правду прямо и без лицемерия. В важных случаях обещаю прибегать к советам врачей, более меня сведущих и опытных; когда же сам буду призван на совещание, буду по совести отдавать справедливость их заслугам и стараниям»¹⁵.

Диплом лікаря

¹³ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 3, арк. 5-зв. – 6.

¹⁴ Там само, арк. 6 зв.

¹⁵ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 3, арк. 25–25 зв.

Професійна діяльність В. Страдомського

4 травня 1855 р. Василь був відряджений на службу молодшим лікарем 2-ї половини (3-ї та 4-ї роти) 4-го ластового екіпажу. 4 липня 1855 р. приїхав на службу до Севастополя, під час осади міста англо-французькими військами був назначений ординатором до Севастопольського морського шпиталю. 1 вересня 1855 р. був назначений на друге відділення оборонної лінії міста Севастополь, розміщався на Михайлівській батареї, згодом, разом із двома ополченцями, – поблизу Константинівської батареї¹⁶. Пізніше, у своїх щоденникових записках, В. Страдомський не раз згадував події своєї служби в Севастополі: «с жаром занялся я госпитальной практикой при громе орудий, стоне раненых, при виде целых луж крови... я твердо следовал принятому мною однажды решению и не оставлял благородного стремления по мере сил и способностей моих служить страждущим братьям...Неприятель занял Севастополь, мы начали укреплять Северную сторону, открылась бомбардировка по работам, и для первого пособия раненым меня назначили на Михайловскую батарею. Без средств, без книг, среди шума и пустоты окружавшего меня общества началось полное бездействие...»¹⁷.

26 березня 1856 р. Василь Андрійович був відряджений до села Дуванка, до тимчасового військово-сухопутного шпиталю №4, завідував тифозним відділенням. Поселили його в будинок татарина, що надав ординатору кімнату без меблів, зі складеним в кутку камінням, покритим матрацом, що слугував постіллю, з решітками на вікнах замість скла... Але, ще більш гнітючою була атмосфера в шпиталі. «Отделение, которым я заведовал, состояло из 15–20 татарских изб, разбросанных в одном углу деревни. Нужно было идти кривыми узкими и грязными улицами, то переходит через заборы. Это был настоящий лабиринт, конец которых находился в руках фельдше-

ров, проводивших меня от одной палаты в другую. Состояние госпиталя было самое плачевное. Больные лежали прямо на полу, на грязных соломенных тюфяках, кишасших насекомыми, в грязном ветхом белье, едва прикрытые кое-какими суконными одеялами, а подчас и своими собственными тулупами и шинелями...Лекарства приготавливались и раздавались кое-как, или вовсе не приготавливались и не раздавались по недостатку фельдшеров и прислуги. Горько, жалко было смотреть на этих страдальцев, оторванных от матерей, жен и детей, от всего дорогого и близкого к сердцу»¹⁸.

Завершилось тим, що вже через тиждень після прибуття до Дуванки лікар сам захворів тифом. 14 квітня 1856 р., у зв'язку з закриттям шпиталю в Дуванці, був командирований до тимчасового військово-сухопутного шпиталю №3, до Бельбеку, куди був доставлений у безсвідомому стані. Тут, в Бельбеку, після одужання, Страдомський залишився служити. 6 травня 1856 р., у зв'язку з ліквідацією шпиталю в Бельбеці, Василь був долучений до 30-го флотського екіпажу, що був розташований в т.зв. Бартеївській місцевості (від прізвища «начальника усіх морських команд» контр-адмірала Бартеєва). А з 24 червня 1856 р. Василь Страдомський був назначений ординатором у знову створений Севастопольський морський шпиталь на Михайлівській батареї у північній частині Севастополя¹⁹.

За «неутомимые труды и самоотвержение при производстве операций и подания пособия раненым и контуженым» під час Кримської кампанії був нагороджений срібною медаллю на Георгієвській стрічці за захист Севастополя (26.11.1855), орденом Св. Станіслава 3 ст. з мечами (16.01.1856), світлобронзовою медаллю на Андріївській стрічці на пам'ять про війну 1853–1856 рр.²⁰

Деякий час В. А. Страдомський залишався в зруйнованому місті. Збереглися чорнові начерки повісті з умовною назвою «Драматизм у

¹⁶ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 1, арк. 1–1 зв.

¹⁷ Пономарева Е.В. Страдомский Василий Андреевич /Е.В. Пономарева // Николаевский областной краеведческий музей. 100 лет со дня основания / А.К.Веденева, Н.М.Гаркуша, Е.В.Пономарева, И.В.Гаврилов, И.В. Гаврилова. – Николаев, 2014. – С. 168.

¹⁸ Пономарева Е.В. Страдомский Василий Андреевич... – С. 170.

¹⁹ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 1, арк. 1-зв.

²⁰ Пономарева Е.В. Страдомский Василий Андреевич... – С. 170.

житті лікаря». Події розвиваються на фоні післявоєнного Севастополя: «В первых числах августа 1856 года Севастополь представлял еще печальное зрелище. Улицы были совершенно пусты и глухи. Многие из них завалены баррикадами или развалинами соседних домов. Осколки бомб, ядра, жестяные ящики, разноцветные лохмотья от мебели и солдатских мундиров валялись на каждом шагу. Ходить было трудно от ям, вырытых посреди улиц лопавшимися бомбами. Сколько-нибудь уцелевших домиков было очень немного, остальные представляли своеобразную грудку камней или обгоревшие, без крыш, потолка, окон и дверей, печально выглядывали из-за этих куч, представляясь как бы целыми. Все население города состояло из нескольких аферистов-французов, построивших маленькие досчатые бараки на Графской пристани, по бывшей Морской и торговавших в них скверными винами и такими же закусками, и из 30-го флотского экипажа, занявшего оставленные французским гарнизоном небольшие деревянные бараки в конце Екатерининской улицы»²¹.

Але довго залишатись у зруйнованому місті В. Страдомському не прийшлося. Уже 4 березня 1858 р. Василь Андрійович був назначений, а з 5 березня – працював на корветі «Зубр» у Севастополі під командуванням капітан-лейтенанта Астапова. У 1859 р. (до 25 листопада), – на тому ж корветі, під командуванням капітан-лейтенанта Барковського²². За свідченням сина Василя Стардомського, – Бориса Васильовича Страдомського, ймовірно, що саме 25 листопада 1859 р. Василь Андрійович уперше відвідав Миколаїв, у зв'язку з призначенням на роботу до корвету «Волк»²³. Протягом 1859–1860 рр. Страдомський був лікарем корвету «Волк» (командувач – Шафранов). З 1860 р. по 1861 рр. Василь Андрійович – член команди корвету «Сокол»²⁴.

У той же час В. А. Страдомський активно друкується в місцевій пресі, зокрема в «Меди-

цинских прибавлениях к морскому сборнику» (Санкт-Петербург). Окрім медичних матеріалів (про санітарно-гігієнічне утримання військового судна, запобігання хворобам й захворюванням моряків, коротких оглядів діяльності спілки морських лікарів тощо), там були й різні відомості про російські й закордонні порти, приморські місцевості (клімат, пам'ятки, особливості побуту й захворюваності місцевого населення й інші матеріали). Список його робіт був розміщений у відомій книзі Л. Ф. Змеєва «Русские врачи-писатели», з яким Страдомський листувався.

Без сумніву, Василь Андрійович мав талант письменника. Надруковані в корабельних медичних журналах статті містять не лише професійні записи, а й замітки історичного, етнографічного, побутового характеру. Ось, наприклад, початок журнального звіту про плавання в Середземному морі на корветі «Сокол» (1860–1861): «Приказом !135 начальника медицинской части в Николаеве 2.06.1860 г. я был назначен для кампаний на винтовой корвет «Сокол». Спущенный в августе 1854 года корвет стоял в Спасском адмиралтействе и, торопиво вооружаясь, приготавливался к крейсерству к Кавказским берегам Черного моря, но полученная 26 июня депеша переменяла его назначение: по высочайшему повелению приказано было немедленно отправить корвет «Сокол» в полном боевом порядке в Константинополь в распоряжение нашего посланника при Оттоманской Порте князя Лобанова-Ростовского. Работы закипели еще успешнее и 29 июня флаг наш развевался уже в Буюк-Дере. Построенный из лучшего крымского дуба, снабженный сильною машиною, имея все хорошие качества во время плавания под парусами, корвет представлял превосходное морское судно»²⁵. Такий яскравий опис початку плавання міг би скласти конкуренцію відомим тогочасним літературним творам.

²¹ Пономарева Е.В. Страдомский Василий Андреевич... – С. 171.

²² ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 10 «Рапорты, переписка и другие документы, относящиеся к служебной деятельности В.А. Страдомского. список медицинских чинов Черноморского ведомства за 1872 г.» (18 січня 1850 – 6 вересня 1873 р.), арк. 39 зв.

²³ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 1, арк. 1-зв.

²⁴ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 10, арк. 39 зв.

²⁵ Пономарева Е.В. Страдомский Василий Андреевич... – С. 174.

26 червня 1861 р., перебуваючи в Єрусалимі, Василь Страдомський відвідав намісника єрусалимського патріарху. 22 лютого 1861 р. лікар повертається до Миколаєва вже із Санкт-Петербургу, де був у перший раз у зв'язку з завершенням кампанії на корветі Сокіл в Кронштадті. 1 березня 1862 р. Страдомський оселився в готелі Золотий орел, що розміщався на розі Никольської і Чернігівської вулиць у Миколаєві.

З 1862 р. лікар Страдомський діє на судні «Рись». У цьому ж році Василь Андрійович переходить на роботу на корвет «Вепрь»²⁷, брав участь у захисті Гагринських висот, за що отримав Кавказький хрест й срібну медаль на георгіївській стрічці «За підкорення Західного Кавказу 1859–1864» (2.11.1864), орден Святого Станіслава 2 ст. (1.01.1866)²⁸.

З 10 серпня 1863 р. поселився на квартирі у Волкових, у флігелі, в будинку свого майбутнього тестя, по вул. Адміральській, 27²⁹. А вже через 2 роки В. Страдомський переходить на корвет «Сокол» (1864–1865 рр., командував – капітан-лейтенант Іванов). З 1865 р. Василь Андрійович вже був на корветі «Буйвол»³⁰, а 16 листопада 1865 р. В. Страдомський був посланий до села Балованне для дослідження характеру захворювань жителів.

Згодом Василь Андрійович працював на імператорській яхті «Тигр» (з 24 березня по 5 листопада 1867 р.). 19 березня 1869 р. був обраний головою Миколаївської допоміжної медичної каси³¹, працював на посаді молодшого ординатора Миколаївського морського шпиталю, судового лікаря Чорноморського екіпажу, лікарем в училищі для дочок нижчих чинів Чорноморського відомства, мав чин титулярного радника, колезького асесора, надвірного радника (з 15 грудня 1869 р.) тощо³². У травні 1869 року призначений ордина-

тором до Миколаївського морського шпиталю. Працював учителем фельдшерської школи, слідкував за доброякісністю продуктів на Воєнному базарі тощо³³.

З 1869 по 1870 рр. Страдомський працює на пароплаві «Тамань», здійснив закордонне плавання, за що отримав від турецького султана Абдул-Азиза орден Меджидіє 4 ст. (29.06.1870)³⁴. 2 жовтня 1870 р. Спілкою морських лікарів Миколаєва був обраний касиром і бібліотекарем, виконував цей обов'язок до 28 січня 1871 р.

2 лютого 1871 р. Василь Андрійович відправився до Одеси для влаштування на роботу на пароплав Російської спілки пароплавання й торгівлі «Нахімов», що направлявся до Індії. З 12.03 по 23.07.1871 р. знаходився в плаванні по маршруту Олександрія – Порт-Саїд – Суец – Бомбей. 12 лютого 1871 р. на пароплаві Страдомський досягає Бомбею. У Бомбеї «Нахімов» пробув до 23 березня. 19 квітня 1871 р. Страдомський повернувся на пароплаві до Одеси, а вже 23 квітня Василь Андрійович був у Миколаєві. 26 квітня 1871 р., за вимогою мирового судді, поїхав з міста знову до Одеси в якості свідка по справі звинувачення капітаном «Нахімова» команди пароплаву в непокорі. Лікар повернувся до Миколаєва 30 квітня³⁵.

Протягом 1871–1872 рр. В. Страдомський працює на шхуні «Туапсе». Здійснив плавання до Греції, отримав Ореден Святого Станіслава з імператорською короною (1.01.1873). І, нарешті, у 1873 р., провів кампанію на пароплаві «Казбек» (згодом, 22 квітня 1874 р. перейменованій у Ельбрус)³⁶. Отримав бронзову медаль на Георгіївсько-Андріївській стрічці «В пам'ять русско-турецкой войны 1877–1878» (17.04.1878), орден Святого Володимира 4 ст. за 35 років у офіцерських чинах (22.09.1891).

²⁶ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 1, арк. 2.

²⁷ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 10, арк. 39 зв.

²⁸ Пономарева Е.В. Страдомский Василий Андреевич... – С. 171.

²⁹ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 1, арк. 2.

³⁰ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 10, арк. 39 зв.

³¹ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 1, арк. 2.

³² ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 10, арк. 2, 11, 12 зв. – 13, 15 зв.; ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 1, арк. 21, 37.

³³ ДАМО, ф. 448, оп. 1, спр. 6 «Рукописи статей, рукописи корабельных медицинских журналов» (25.11.1859 – 12.06.1862), арк. 39.

³⁴ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 10, арк. 17–17 зв., 20, 41–41-зв.

³⁵ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 1, арк. 2 зв.

³⁶ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 10, арк. 41–41 зв.

Страдомський пройшов Кримську війну. Має нагороди за участь у бойових діях: орден Святої Анни (офіційна назва – Імператорський орден Святої Анни, російський орден, заснований у 1735 р. для відзнаки за бойові заслуги – О.М.) 2-го й 3-го ступенів, бронзову медаль «За Севастопіль» (офіційна назва – «За захисту Севастополя», призначався учасникам оборони Севастополя (1854–1855 рр.), затверджена 26 листопада 1855 р. за наказом Олександра II – О.М.), турецький орден Меджидія (турецький орден, впроваджений у 1852 р. й надаваний султаном за відзнаки – О.М.) з короною 2-го й 4-го ступенів тощо³⁷. Відомі й подяки за роботу лікаря, що отримав В. Страдомський, зокрема від Російської спілки пароплавства³⁸. Зберігся й лист-подяка «справжньому кают-компаньйону В. А. Страдомському» за його невтомиму діяльність і турботливість. Автори прохали лікаря «продовжувати обов'язки кают-компаньйона, якщо не заради нашої спільної свідомості, що ніхто з нас не в змозі бути достойним йому приємником, то заради тієї беззаперечної істини, що глас народу є глас Божий»³⁹.

У 1873 р. Василь Андрійович був зарахований на посаду молодшого суднового лікаря Чорноморського флотського екіпажу, лікував майстрових і робітників Миколаївського порту⁴⁰. Про його лікарський досвід дізнаємося з рукописів корабельних медичних журналів⁴¹, у яких досить детально описаний перебіг хвороб у пацієнтів, зокрема білої гарячки⁴². Свій вільний час В. Страдомський присвячував читанню. «Иногда мы можем посидеть в его (капитана – О.М.) каюте, взять из его библиотеки книгу и прочесть что-нибудь, хоть чи-

танное и перечитанное уже несколько раз...»⁴³, – згадував про свій досвід судовим лікарем Василь Андрійович.

З 1876 р. Василь Андрійович став старшим судновим лікарем 1-го Чорноморського флотського екіпажу. Мав статус генерал-адмірала екіпажу, колезького, статського радника⁴⁴. 14 червня 1876 р. В. Страдомський отримав від доньки відставного підполковника Корпусу корабельних інженерів Тетяни Степанівни Волкової (що була молодша на 20 років⁴⁵) згоду на одруження, що було зафіксовано місцевим нотаріусом того ж дня⁴⁶. За свідченнями Б. Страдомського, одруження відбулося 4 липня 1876 р.⁴⁷ У грудні цього ж року лікар від'їжджає у відпустку до Харкова⁴⁸. 24 липня у подружжя Страдомських народжується син Борис⁴⁹.

У 1877 р. Василь Андрійович клопоче про розбудову в Миколаєві нового морського шпиталю. Приймає рішення про звільнення з посади лікаря при Миколаївському училищі для дочок нижчих чинів Чорноморського відомства⁵⁰.

1 липня 1878 р. у Страдомських народилася дочка Ольга. А вже 2 липня родина залишилася без батька Василя Андрійовича – Андрія Страдомського, що помер у Чернігові. Згодом, 3 серпня 1887 р., Василь Андрійович поховав і маму, що померла також в Чернігові⁵¹.

На початку 1884 року Василь Андрійович проживав в Миколаєві у будинку, що знаходився в 1 Адміралтейській частині на розі Садової й Аптекарської (нині – 68 Десантників – О.М.) вулиць у домі №2/1⁵². Працював на посаді справовиконавця медичної частини, згодом був переведений на роботу до Морського шпиталю⁵³.

³⁷ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 10, арк. 66.

³⁸ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 10, арк. 18.

³⁹ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 10, арк.14.

⁴⁰ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 10, арк.108.

⁴¹ ДАМО, ф. 448, оп.1, спр. 6, 68 арк.

⁴² Там само, арк. 41.

⁴³ ДАМО, ф. 448, оп.1, спр. 6, арк. 55

⁴⁴ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 10, арк. 23, 41.

⁴⁵ ДАМО, ф. 448, оп.1, спр. 6, 68 арк.35.

⁴⁶ Там само, арк. 29.

⁴⁷ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр.1, арк. 2 зв.

⁴⁸ ДАМО, ф. 448, оп.№1, спр. 6, арк. 30–31-зв.; ДАМО, ф.448, оп. №1, спр. 10, арк. 51 зв.

⁴⁹ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр.1, арк. 2 зв.

⁵⁰ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 10, арк. 28–29.

⁵¹ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр.1, арк. 2 зв.

⁵² ДАМО, ф. 448, оп.1, спр. 6, арк. 32, 37.

⁵³ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 10, арк. 51 зв.

Медаль
«За защиту Севастополя»

Медаль
«В память Крымской войны»

Медаль
«За покорение Западного Кавказа 1859–1864»

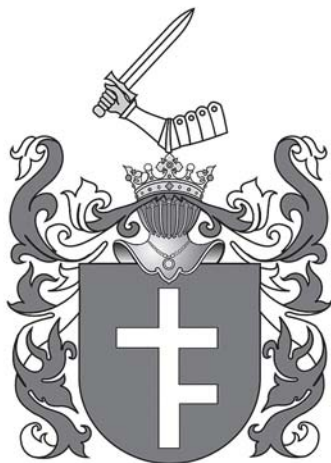
Орден Святой Анни 2-го ступеня

Орден Святого Станіслава 3-го ступеня

Орден Святой Анни 3-го ступеня

Родовий герб Прус

Турецкий орден Меджидіє

Хрест «За службу на Кавказе»

У 1886 р. у результаті клопотання головного медичного інспектора флоту на ім'я головного командира флоту й портів Чорного та Каспійського морів головний лікар Миколаївського морського шпиталю В. Страдомський

отримав звання медичного інспектора й утримання 750 рублів у рік⁵⁴. На 1891 р. річне утримання Василя Андрійовича вже складало 854 рублі⁵⁵.

⁵⁴ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 10, арк. 50–50 зв.

⁵⁵ ДАМО, ф.448, оп. №1, спр. 10, арк. 52 зв.

Из собрания
В. В. Страдомского.

№ 1008-90
В. В. Страдомский

БОЖІЕЮ МИЛОСТІЮ

МЫ, АЛЕКСАНДРЪ ТРЕТІЙ,

ИМПЕРАТОРЪ И САМОДЕРЖЕЦЪ ВСЕРОССИЙСКІЙ,
ЦАРЬ ПОЛЬСКІЙ, ВЕЛИКІЙ КНЯЗЬ ФИНЛЯНДСКІЙ,

И ПРОЧАЯ, И ПРОЧАЯ, И ПРОЧАЯ.

*Нашему Камергерскому Свѣтлицкому, уволенному
отъ службы, бывшему Старшему Экспантенному
Францу Черноморскаго Флотискаго В. В. Императорскаго
Высочества Генералу-Адмиралу
Константигину Николаевичу Экспанте,
лекарю, Василью Страдомскому.*

*Въ воздаяніе усердной службы вашей, продолженной тридцать пять
лѣтъ въ классныхъ чинахъ
блгородно, по засвидѣтельству Камергерства и удостоенію Камергер
ской Думы, Всемилостивѣйше пожаловали Мы васъ въ 22 день
Сентября 1891 года, Указомъ, въ 28 день Ноября 1891 года Капи
тулу данную Камергеромъ Императорскаго Ордена Нашего
Святого Равноапостольнаго Князя Владимира четвертой
степени.*

*Грамоту сію во свидѣтельство подписать, Орденское
печатное укрѣпить и знаки Орденскіе препроводить къ вамъ
Повелѣли Мы Капитулу Россійскихъ Императорскихъ и
Царскихъ Орденовъ.*

Дано въ Санктпетербургѣ, въ 12 день Декабря 1891 года

Управляющий делами Капитулы Орденовъ Коноваловъ.

Допроводитесь Камергеромъ Капитулы Орденовъ Редовитъ.

№ 1324.

Грамота Олександра III Страдомському про нагородження
його орденом Св. Володимира IV ступеня

Наказ Олександра II про зарахування Страдомського в титулярні радники

Громадська діяльність Василя Андрійовича

2 червня 1888 р. лікар був обраний гласним Миколаївської міської думи на строк від 1888 до 1892 р. Присягу прийняв 19 червня в Миколаївській міській думі. 30 січня 1891 р. передав усі справи своєму наступнику по діловодній посаді А. С. Преферансову. А вже 1 лютого 1891 р. у конторі шпиталю попрощався з колегами по службі й припинив ходити до шпиталю. 7 лютого 1891 р. отримав від них у подарунок срібний водочний сервіз із вигравіруваними на підносі прізвищами дарувальників.

10 березня 1892 р. на засіданні Думи Страдомський був обраний членом Опікунської ради Миколаївської жіночої прогімназії. 22 березня 1892 р. у приміщенні Спілки збереження та придбання був обраний членами цієї спілки директором. 26 березня 1892 р. обраний головою дирекції Спілки збереження й

придбання. А 20 квітня 1893 р. на засіданні Миколаївської міської думи був обраний у кандидати до членів Управи⁵⁶. 23 квітня 1893 р. на надзвичайних зборах членів Спілки й придбання із 130 заяв був обраний 59 голосами директором Спілки на 1893–94 рр., але Страдомський від пропозиції відмовився. 15 червня 1893 р. на засіданні Думи обраний членом Опікунської ради Миколаївської міської лікарні. 20 червня 1893 р. на загальних зборах членів Миколаївського відділення Санкт-Петербурзької лікарської спілки взаємної допомоги Василь Андрійович був обраний у судді честі⁵⁷.

У віці 60 років статський радник Василь Андрійович у зв'язку з хворобою був звільнений зі служби й у 1893 р. вийшов на пенсію. На той момент у подружжя Страдомських було двоє дітей: син Борис (13 років) і донька Ольга (12 років)⁵⁸. На знак подяки за свою службу лікар отримав сертифікат, що давав право

⁵⁶ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 1, арк. 2 зв.

⁵⁷ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 1 арк. 3.

⁵⁸ ДАМО, ф. 448, оп. 1, спр. 6, арк. 37.

Василю Андрійовичу оселитись в будь-якому місті Російської імперії. Він обирає Миколаїв.

23 травня 1896 р. Страдомський відмовився від звання голови Миколаївського відділу Спільки охорони народного здоров'я. З червня по 24 серпня цього ж року Василь Андрійович служив у якості заступника відсутнього у зв'язку з відпусткою лікаря дороги Василя Васильовича Унковського⁵⁹. У цьому ж, 1896 р., лікар став членом Попічительства про народну тверезість⁶⁰.

Незабаром, у 10 жовтня 1899 р. у подружжя Страдомських сталася знакова подія: їх донька, Ольга Василівна, вийшла заміж за Олександра Олександровича Лебединського. Уроцистість відбулася в Адміралтейському соборі Миколаєва⁶¹.

Останні роки життя В. Страдомського

Незадовго після цієї радісної події, 13 травня 1902 р., у віці 72 років Василь Андрійович пішов з життя. В неділю, 19 травня, об 11 годині ранку, в церкві Миколаївського тех-

нічного залізничного училища відбулася похорона⁶². Родина отримала численні листи співчуття⁶³. На погребіння чоловіка його вдова, Тетяна Василівна, отримала від Миколаївської портової контори 175 рублів⁶⁴. У 1902 р. їй була призначена емеритальна пенсія (за службу покійного чоловіка) у розмірі 441 р. 08 коп. на рік⁶⁵ й видана допомога – 175 рублів⁶⁶.

За час проживання в Миколаєві Василь Андрійович залишив по собі лише приємні спогади. Але більшість свого активного насиченого життя лікар провів у роботі по всьому світу. На Миколаїв припав період його спокійних і розмірених років. Усі численні колекції (нумізматична, археологічна, колекція стародруків), що Василь Андрійович збирав усе життя, син Борис подарував різноманітним архівам та музеям. Власне, однією з таких колекцій є колекція з фонду № 448 «Василь Андрійович Страдомський (1831–1902) – старший судовий лікар Чорноморського флотського екіпажу» Миколаївського державного архіву.

References

1. Гейда О.С. Андрій Іванович Страдомський – маловідомий історик Чернігівщини / О.С.Гейда // Сіверянський літопис. – 2003. – № 5–6. – С. 82 – 88.
2. ДАМО, ф. 448, оп.1, спр. 12 «Документи родствеников В.А.Страдомского» (1850–1902), 31 арк.
3. ДАМО, ф. 448, оп.1, спр. 6 «Рукописи статей, рукописи корабельных медицинских журналов» (25.11.1859 – 12.06.1862), 68 арк.
4. ДАМО, ф.448 «Страдомский Василий Андреевич (1831–1902 гг.) – старший судебной врач Черноморского флотского экипажа», оп. №1, спр. 3 «Документы об учебе В.А.Страдомского в Киевском университете», (30.11.1851 – 4.04.1855), 25 арк.
5. ДАМО, ф.448 «Страдомский Василий Андреевич (1831–1902 гг.) – старший судебной врач Черноморского флотского экипажа», оп. №1, спр. 10 «Рапорты, переписка и другие документы, относящиеся к служебной деятельности В.А.Страдомского. список медицинских чинов Черноморского ведомства за 1872 г.» (18 січня 1850 – 6 вересня 1873 р.). – 112 арк.

6. Державний архів Миколаївської області (далі – ДАМО), ф. 448 «Страдомский Василий Андреевич (1831–1902 гг.) – старший судебной врач Черноморского флотского экипажа», оп. №1 (1844–1902), спр.1 «Биография Страдомского Василия Андреевича, написанная его сыном Б.В.Страдомским, послужные списки и свидетельства» (1 лютого 1831 р.), 32 арк.
7. Пономарева Е.В. Страдомский Василий Андреевич /Е.В. Пономарева // Николаевцы. Энциклопедический словарь – Николаев, 1999. – С. 317; Пономарева Е.В. Страдомский Василий Андреевич /Е.В. Пономарева // Николаевский областной краеведческий музей. 100 лет со дня основания / А.К.Веденеева, Н.М.Гаркуша, Е.В.Пономарева, И.В.Гаврилов, И.В. Гаврилова. – Николаев, 2014. – С. 167 –199.
8. Тарасенко О. Щоденник протоієрея Андрія Страдомського як джерело з історії Чернігівської єпархії / О.Тарасенко //Сіверянський літопис. – <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/57283/05-Tarasenko.pdf?sequence=1>

⁵⁹ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 1, арк. 3.
⁶⁰ ДАМО, ф. 448, оп. 1, спр. 6, арк. 40.
⁶¹ Там само, арк. 39.
⁶² Там само, арк. 41.
⁶³ ДАМО, ф. 448, оп. 1, спр. 12, арк. 10.
⁶⁴ Там само, арк. 1.
⁶⁵ Там само, арк. 2.
⁶⁶ Там само, арк. 3.